

Nr 283.

Av fröken **Andersson** och herr **Velander**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 17 juni 1938 (nr 318) om avbrytande av havandeskap, m. m.

I proposition nr 156 med förslag till lag angående ändring i lagen om avbrytande av havandeskap m. m. föreslås införande av ytterligare en indikation för legal abort.

Med stor styrka har i debatten kring abortproblemet hävdats, att abort icke bör tillåtas med stöd endast av sociala hänsyn.

I det betänkande, som 1935 avgavs av den s. k. abortkommittén, var visserligen den sociala indikationen upptagen vid sidan av en humanitär och en eugenisk, varjämte förutsattes möjlighet att utan reglering i lag verkställa abort på medicinska skäl. Men lagrådet ansåg i sitt utlåtande över detta förslag, att havandeskap icke borde få avbrytas på rent sociala indikationer, utan att i lagen borde upptagas endast de blandat social-medicinska, d. v. s. de fall, då det föreläge visserligen icke som vid de medicinska indikationerna en påvisbar fysisk eller psykisk sjukdom men en fysisk eller psykisk *svaghet* hos kvinnan samt barnets tillkomst med hänsyn till denna svaghet skulle medföra allvarlig fara för kvinnans liv eller hälsa. Såsom exempel anfördes särskilt de »utsläpade mödrarna». Till stöd för sitt avståndstagande från de rent sociala indikationerna åberopade lagrådet bl. a., att vid dessa indikationer i verklig mening fasta och objektiva hållpunkter såväl för indikationernas beskrivande i lag som för deras beaktande vid rättstillämpningen nästan helt och hållet saknades. Befolkningskommissionen, som 1937 avgav yttrande i frågan, tog likaledes avstånd från abort på grund av rent sociala indikationer och förordade de blandat social-medicinska.

Detta blev också ståndpunkten i den gällande lagen av 1938 om avbrytande av havandeskap.

Befolkningsutredningen, vars 1944 avgivna betänkande ligger till grund för den föreliggande propositionen, har heller icke velat utsträcka området för legal abort till att omfatta även abort på sociala indikationer. Utredningen anförde bl. a.: »I sitt arbete med abortproblemet har utredningen i likhet med abortkommittén tagit som utgångspunkt att det viktigaste dock icke är att nedbringa den illegala abortfrekvensen utan att det först och sist gäller att så långt möjligt minska antalet aborter överhuvud taget genom att avlägsna

deras orsaker. Man gagnar icke detta syftemål genom att medels införande av sociala indikationer möjliggöra att ett antal aborter kunna utföras legalt i stället för illegalt.» Utredningen förordade i stället ett mera effektivt utnyttjande av möjligheten till abort på blandat social-medicinska indikationer, då det visat sig att denna möjlighet icke utnyttjats i den utsträckning, som avsetts. Utredningen ville vinna detta syfte genom införande av en klagorätt för kvinna, som vägrats abort.

Propositionen ansluter sig till denna uppfattning, att man bör söka effektivisera utnyttjandet av de blandat social-medicinska indikationerna men icke införa rent sociala indikationer. Beträffande de senare uttalar sålunda departementschefen, »att det är förenat med särskilt stora svårigheter att finna någon avgränsning av de fall, då avbrytande av havandeskap skulle kunna anses motiverat av rent sociala skäl». Propositionen anvisar emellertid ett annat medel för syftets förverkligande än det av befolkningsutredningen föreslagna. Vid sidan av de medicinska och blandat social-medicinska indikationer, som återfinnas i lagens 1 § 1), föreslås införandet i ett nytt moment 2) av en särskild social-medicinsk indikation.

Departementschefen avser härmed att karakterisera sådana fall av social-medicinsk indikation, där tvekan nu kan råda om de gå in under lagen men möjlighet till abort synes böra finnas. Han framhåller emellertid samtidigt, att man härvid kan gå något utöver vad som närmast varit avsett vid lagens tillkomst. De medicinska kraven avtrubbas och det sociala momentet understrykes starkare än hittills. Hänsyn skall sålunda tagas inte bara till kvinnans fysiska och psykiska krafter vid barnets födelse, eller då prövningen sker, utan även till *den framtida utvecklingen*. Något akut fara behöver icke föreligga. Bedömningen skall vidare ske med hänsynstagande till kvinnans *levnadsomständigheter*.

Det synes mer än sannolikt att denna vaga och tänjbara bestämning av förutsättningarna för abort i realiteten kommer att betyda medgivande av abort på sociala indikationer, ehuru så icke varit avsikten. Faran för en sådan tolkning och tillämpning synes oss uppenbar. Kvinnan kan vid tidpunkten för prövningen av förutsättningarna liksom vid barnets födelse vara fullt frisk och ingreppet grundas på den risk för framtida komplikationer, som hennes levnadsomständigheter, t. ex. svårigheter på arbetsmarknaden, kunna göra sannolik. Såväl ett förutsett ekonomiskt nödläge som faran för psykisk press genom omgivningens konventionella inställning till en ogift moder synas kunna läggas till grund för bedömningen. Det föreslagna mom. 2) i § 1 synes oss därför strida mot det avståndstagande från sociala indikationer, på vilket propositionen i princip bygger och som med sådan styrka hävdats från skilda håll. Det stöd lagen vill giva åt ansvarskänslan för människoliv får icke försvagas. Det föreslagna tillägget i § 1 bör därför inte göras.

Lagförslaget upptar vidare (§ 1, sista stycket) möjlighet för medicinalstyrelsen att på särskilda skäl medgiva abortingrepp även på annan grund än

sjukdom eller kroppsfel hos kvinnan under tiden från havandeskapets tjugonde intill utgången av dess tjugufjärde vecka. I ett yttrande av professor von Hofsten framhålles, att ett påfallande stort antal ansökningar inkomma till medicinalstyrelsen kort tid, ej sällan blott någon dag före utgången av den tjugonde veckan. Departementschefen framhåller emellertid, att fostret vid utgången av tjugufjärde veckan kan ha nått en sådan utvecklingsgrad, att det visar livstecken, och hävdar, att man såvitt möjligt bör undvika ingrepp på ett dylikt stadium. Det bör nämligen icke bortses från att ju mera utvecklade fostret är, ju mera motbjudande är abort annat än på tvingande skäl.

Departementschefen understryker också att en sådan utsträckning av tiden kunde befaras medföra *en allmän försening av åtgärden till inemot utgången av den längre tidsfristen*. Även en undantagsbestämmelse som den föreslagna kan emellertid medföra en anhopning av ansökningar till tidpunkten för fristens utgång. Syftet med bestämmelsen synes kunna vinnas, därest man medger ingrepp intill utgången av tjugufjärde veckan endast *under förutsättning att ansökan ingivits före utgången av tjugonde veckan*.

Propositionen upptager jämväl förslag till lag om ändrad lydelse av 14 kap. 26 § strafflagen, innebärande ovillkorlig straffrihet för kvinnan, därest omständigheterna äro synnerligen mildrande. Men därutöver skulle den föreslagna formuleringen även innebära, att åklagaren erhöle viss rätt att underlåta åtal. Häremot måste starka betänkligheter resas. Lagrådet har icke kunnat tillstyrka en formulering av denna innebörd. Den bör ersättas av följande formulering, sammanfallande med det till lagrådet remitterade förslaget: »äro omständigheterna synnerligen mildrande, må hon från straff frias».

Med anledning av vad sålunda anförts hemställa vi,

att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 156 ville beakta de synpunkter, som här ovan blivit anförda.

Stockholm den 23 mars 1946.

Ebon Andersson.

Gustaf Velander.